

Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2020-59-01

07.10.2021.

Satversmes tiesa pieņem spriedumu lietā par normu, kas noteic nekustamā īpašuma īpašnieka pienākumu segt ceļu inženierbūves vai satiksmes organizācijas tehniskā līdzekļa pārvietošanas izmaksas

Satversmes tiesa 2021. gada 7. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-59-01 “Par Ceļu satiksmes likuma 7.¹ panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam”.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

- Ceļu satiksmes likuma 7.¹ panta trešā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma):

“Esošo ceļu inženierbūvju vai satiksmes organizācijas tehnisko līdzekļu pārvietošanu pēc pamatotas nekustamā īpašuma īpašnieka prasības veic par nekustamā īpašuma īpašnieka līdzekļiem.”

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. panta pirmais, otrais un trešais teikums:

“Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tās izskatīšanā ir administratīvā lieta, kurā pieteicēja – juridiska persona – lūgusi grozīt administratīvu aktu – Rīgas pilsētas būvvaldes būvatļauju. Iecerētā būvniecība bija pieteicējas nekustamajā īpašumā blakus SIA „Rīgas satiksme” ceļu inženierbūvei esošās garāžas nojaukšana. SIA „Rīgas satiksme”, pieteicējas nekustamajā īpašumā esošās ceļu inženierbūves – kontakttīkla balsta, kas nodrošina sabiedriskā transporta kustību, – tiesiskā valdītāja, bija izsniegusi tehniskos noteikumus, kuros izvirzīta virkne prasību garāžas nojaukšanai. Tā kā šīs prasības nebija izpildāmas, saskaņā

ar tehniskajiem noteikumiem ir jāveic kontakttikla balsta pārbūve (pārvietošana), un tas atbilstoši apstrīdētajai normai jāizdara par pieteicējas pašas līdzekļiem.

Pēc Augstākās tiesas ieskata, apstrīdētā norma, ciktāl tā paredz nekustamā īpašuma īpašniekam pienākumu par savem līdzekļiem pārvietot ceļu inženierbūvi nekustamajā īpašumā ietilpstošas būves nojaukšanai, neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem. Proti, tā nesamērīgi ierobežojot nekustamā īpašuma īpašnieka Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu.

TIESAS SECINĀJUMI

Par lietas izskatīšanas robežām

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma attiecas gan uz ceļu inženierbūvēm, gan satiksmes organizācijas tehniskajiem līdzekļiem (turpmāk kopā – ceļa vai satiksmes objekts), turklāt visiem – ne tikai tādiem, kas ir saistīti ar sabiedriskā transporta pakalpojumiem. Tāpat apstrīdētajā normā ietvertais pienākums attiecas ne tikai uz gadījumiem, kad nekustamā īpašuma īpašnieks vēlas nojaukt savā īpašumā esošu būvi, bet arī uz visiem citiem gadījumiem, kad var tikt pārvietots nekustamajā īpašumā esošs ceļa vai satiksmes objekts. [15.]

Vienlaikus Satversmes tiesa konstatēja, ka pamatota prasība pārvietot ceļa vai satiksmes objektu var būt tāda, kas izriet no kādas nekustamā īpašuma īpašnieka īpašas subjektīvas vēlmes, kuru nekustamā īpašuma īpašnieks ir skaidri identificējis. Tāpat pamatota prasība var rasties tad, kad ceļa vai satiksmes objektu nepieciešams pārvietot objektīvu apstākļu dēļ. [15.3.]

Ņemot vērā apstrīdētās normas plašo saturu un aptverto atšķirīgo situāciju loku, Satversmes tiesa apstrīdētās normas satversmību izvērtēja attiecībā uz visiem iepriekšminētajiem gadījumiem. [15.3.]

Par Satversmes 105. panta tvērumu

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma izvirza prasību, kas nekustamā īpašuma īpašniekam ir saistoša, ja tas vēlas rīkoties ar savu īpašumu tādā veidā, kas var ietekmēt ceļa vai satiksmes objektu. Proti, šāda prasība nekustamā īpašuma īpašniekam rada finansiālus izdevumus. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertais nekustamā īpašuma īpašnieka pienākums pamatotas prasības gadījumā segt ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas izmaksas personai ierobežo Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu. [16.]

Par to, vai ierobežojums ir noteikts ar likumu un vai tam ir leģitīms mērķis

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. [18.]

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas mērķis ir atbrīvot valsti, pašvaldību vai to kapitālsabiedrību no papildu finansiāla sloga, kas neizbēgami rastos, ja nekustamā īpašuma īpašnieka pamatotas prasības gadījumā būtu jāpārvieta ceļa vai satiksmes objekts. Ar apstrīdēto normu izdevumu segšanas pienākums tiek pārlūkts no sabiedrības uz konkrēto nekustamā īpašuma īpašnieku, tādā veidā nodrošinot, ka publiskie līdzekļi netiek novirzīti nekustamā īpašuma īpašnieka individuālas ieceres realizēšanai. Turklāt tas secīgi nodrošina ceļu pieejamību, drošību uz tiem un sabiedrībai nozīmīgu pakalpojumu nepārtrauktību. Līdz ar to ierobežojumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība. [19.]

Par to, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai

Satversmes tiesa secināja, ka likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo izdevumu segšanas pienākums gulstas nevis uz sabiedrību, bet uz konkrētā nekustamā īpašuma īpašnieku. Līdz ar to netiek tērēti finanšu līdzekļi, kas var tikt izmantoti publiski nozīmīgu funkciju realizācijai. [21.]

Par to, vai nepastāv personas pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi

Lai gan Satversmes tiesa konstatēja, ka pastāv citi risinājumi, kuri indivīda pamattiesības ierobežotu mazāk, šie risinājumi jebkurā gadījumā varētu ietekmēt publisku funkciju veikšanai nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru. Ja apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma nebūtu, tad vismaz daļa valsts, pašvaldības vai konkrēto funkciju veicošās kapitālsabiedrības finanšu līdzekļu būtu jānovirza ceļa vai satiksmes objektu pārvietošanas izmaksu segšanai. Objektu skaits, uz kuriem attiecas apstrīdētā norma, ir pietiekami liels. Sedzot daļu no to pārvietošanas izmaksām, varētu tikt iztērēti finanšu līdzekļi, un tas likumsakarīgi atstātu ietekmi uz sabiedriskajiem pakalpojumiem un liktu to nodrošinātājam meklēt veidus, kā nodrošināt publisko funkciju veikšanu. Tādējādi nevar uzskatīt, ka citi risinājumi sasniegtu leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē kā apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums. [22.]

Par to, kā vērtējama apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma atbilstība samērīguma principam

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma par priekšnoteikumu pienākumam segt pārvietošanas izmaksas paredz pamatotu nekustamā īpašuma īpašnieka prasību pārvietot ceļa vai satiksmes objektu. Minētā prasība var rasties dažādos gadījumos. Apstrīdētās normas kontekstā ir svarīgi konstatēt, kāda iemesla dēļ ceļa vai satiksmes objekts tiek pārvietots. [23.2.]

Satversmes tiesa secināja, ka gadījumos, kad nepastāv objektīva nepieciešamība ceļa vai satiksmes objektu pārvietot, bet pārvietošana ir saistīta tikai ar nekustamā īpašuma īpašnieka subjektīvajām vēlmēm, potenciālo izdevumu finansēšana nekustamā īpašuma īpašniekam vēlamajā apmērā uz visas sabiedrības rēķina nebūtu pieļaujama. Piemēram, ja nekustamā īpašuma īpašnieks vēlas panākt ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanu tikai tādēļ, lai celtu sava nekustamā īpašuma vērtību vai baudītu kādas citas īpašas priekšrocības, tad šādā situācijā tam pašam būtu jāuzņemas pārvietošanas izmaksu segšana, jo tās ir atkarīgas no paša nekustamā īpašnieka iniciatīvas, proti, ieviest pārmaiņas savā nekustamajā īpašumā. [23.2.]

Tomēr otra situāciju grupa, uz kuru attiecas apstrīdētā norma, ir tādi gadījumi, kad pamatota prasība par ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanu, ir balstīta objektīvā nepieciešamībā un nav atkarīga no nekustamā īpašuma īpašnieka subjektīvajām vēlmēm. Tās var būt visdažādākās situācijas, piemēram, kad būve laika gaitā ir zaudējusi tās sākotnējās fizikālās īpašības un rezultātā prasa veikt noteikta veida darbības. Tāpat no citiem normatīvajiem aktiem var izrietēt nekustamā īpašuma īpašnieka pienākums rīkoties ar savu īpašumu tā, lai neapdraudētu citus un viņam pašam neiestātos juridiska atbildība, un tādā veidā izvairīties no viņam nelabvēlīgām sekām. Šādā situācijā nav pamatoti imperatīvi, bez iespējām vienoties par citu risinājumu, visu atbildību par to izmaksu segšanu, kuras rodas ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas rezultātā, uzlikt nekustamā īpašuma īpašniekam, uz kuru jau tā gulstas citi ar konkrēto objektu saistīti pienākumi. Tāpat ir iespējami vēl arī citi gadījumi, kad nekustamā īpašuma īpašniekam objektīvi nepieciešams veikt izmaiņas savā nekustamajā īpašumā un tādēļ ir nepieciešams pārvietot ceļa vai satiksmes objektu. Vienlaikus objektīva nepieciešamība pārvietot ceļa vai satiksmes objektu var būt radusies arī nekustamā īpašuma īpašnieka nolaidīgas rīcības rezultātā, neattiecoties pret savu īpašumu ar pienācīgu rūpību, vai apzināti novedot to tādā stāvoklī, kas prasa veikt izmaiņas tajā. [23.2.]

Par to, vai nekustamā īpašuma īpašnieka pamattiesību ierobežojums ir lielāks nekā sabiedrības ieguvums

Apstrīdētā norma ne tikai liedz vērtēt iemeslu, kāpēc nekustamā īpašuma īpašnieks ir izvirzījis pamatotu prasību par ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanu, bet neļauj vērtēt arī citus apstākļus. Tā neļauj ņemt vērā arī pārvietošanas izmaksu apmēru, nekustamā īpašuma īpašnieka finansiālo stāvokli, nekustamā īpašuma veidu. Turklāt tā neparedz kritērijus vai limitus šādam pienākumam. [23.2.]

Likumdevējs, apstrīdētajā normā ietverot imperatīvu pienākumu un neparedzot iespēju izvērtēt katru konkrēto faktisko situāciju, bet uz visiem gadījumiem attiecinot vienu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram visas ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas izmaksas sedz tikai konkrētā nekustamā īpašuma īpašnieks, nav līdzsvarojis nekustamā īpašuma īpašnieka un sabiedrības intereses. Ar šādu tiesisko regulējumu nevar tikt sasniegts katrā konkrētajā gadījumā taisnīgākais rezultāts. [23.2.]

Par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku

Satversmes tiesa nolēma, ka apstrīdētā norma attiecībā uz pieteikuma iesniedzējas - Augstākās tiesas - tiesvedībā esošās administratīvās lietas pieteicēju atzīstama par spēkā neesošu no pamattiesību aizskārums rašanās brīža.

Lai aizsargātu arī citu salīdzināmā situācijā esošu personu tiesības, Satversmes tiesa nosprieda, ka apstrīdētā norma attiecībā uz personām, kuras jau uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, zaudē spēku no šo personu pamattiesību aizskārums rašanās brīža.

Vienlaikus Satversmes tiesa noteica, ka līdz brīdim, kad likumdevējs būs pieņēmis tādu risinājumu, kas nodrošina ceļa vai satiksmes objektu pārvietošanas izmaksu segšanas modeļa atbilstību samērīguma principam, gan iestādēs, gan tiesās ir tieši piemērojami Satversmes 105. panta pirmie trīs teikumi, kā arī šajā spriedumā ietvertās atziņas, nodrošinot taisnīguma un samērīguma principiem atbilstošu risinājumu [24.]

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Ceļu satiksmes likuma 7.¹ panta trešo daļu, ciktāl tā neparedz individuālu izvērtējumu gadījumos, kad pastāv objektīva nepieciešamība pārvietot ceļu inženierbūvi vai satiksmes organizācijas tehnisko līdzekli, par neatbilstošu

Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

2. Attiecībā uz pieteicēju administratīvajā lietā Nr. A420194117 un citām personām, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, gadījumos, kad pastāv šā sprieduma nolēmumu daļas 1. punktā paredzētie nosacījumi, atzīt Ceļu satiksmes likuma 7.1 panta trešo daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/10/2020-59-01_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas [mājaslapā](#). Aicinām sekot līdzi informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](#) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte
Satversmes tiesas
Sabiedrisko attiecību speciāliste
Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv
67830759, 26393803

